

ΑΡΘΡΑ

Αγωνία για τη μεσαία τάξη

Του Γιώργου Ηλιάδη
Α' Αντιπροέδρου ΕΕΘ
Προέδρου Συνδέσμου
Επιχειρήσεων Μεταφορών
Βορείου Ελλάδος

Εδώ και δύο χρόνια έχει αρχίσει το μεγάλο κακό, που θα μετατρέψει σιγά σιγά τους Έλληνες σε λαό πιθήκων, σε λαό ψηφοφόρων, δημοσίων υπαλλήλων, καταναλωτών, κρατικοδίαιτων επιχειρηματιών, κομπιναδόρων και συνδικαλισταράδων. Σε 20-30 χρόνια από σήμερα ο Ανδρέας Παπανδρέου μπορεί να μην υπάρχει. Θα υπάρχει όμως μια Ελλάδα πτωχευμένη κι ένας λαός στα όρια της οικονομικής και της ηθικής εξασθλίωσης».

Χάρρυ Κλυνν, "Αλλαγή και πάσας Ελλάδος" (1983)

Η οικονομική κρίση κλόνισε την σταθερότητα των τελευταίων χρόνων και κατέστησε τους εργαζόμενους άνεργους, τους συνταξιούχους παρίες και άλλαξε πεποιθήσεις και αντιλήψεις, όπως για παράδειγμα για τον ορισμό της ευμάρειας. Όμως ταυτόχρονα η μεσαία τάξη έγινε φτωχότερη λόγω της υπερφορολόγησης (κυρίως επί της ακίνητης περιουσίας) και της πτώσης του διαθέσιμου εισοδήματος (όρα της μείωσης του τζίρου και του κέρδους).

Οι ελεύθεροι επαγγελματίες (συμπεριλαμβανομένων γιατρών, δικηγόρων, μηχανικών), οι έμποροι και οι μικροί επιχειρηματίες έχουν αναλογικά πληγεί περισσότερο από την κρίση. Οι άνθρωποι αυτοί πέρασαν από την ασφάλεια στο φόβο, από την οικονομική άνεση στο φάσμα της φτώχειας, εξαιτίας της δραματικής μείωσης των εισοδημάτων τους. Σε αντίθεση οι πολιτικές και οι οικονομικές ελίτ δείχνουν να μην έχουν επηρεαστεί από την κρίση.

Μέχρι πριν από έξι χρόνια, προτού ξεσπάσει η κρίση, η μεσαία τάξη ήταν εκείνη που λειτουργούσε ως... ατμομηχανή της ελληνικής οικονομίας. Ήταν εκείνη που καταλάωνε περισσότερο και διακινούσε το χρήμα στην αγορά.

Το 2014 η εικόνα έχει αλλάξει δραματικά. Το μέσο εισόδημα των νοικοκυριών μειώθηκε πάνω από 30%, οι μισθοί γύρω στο 25% και όλο και περισσότεροι άνθρωποι απειλούνται από τη φτώχεια. Οι μέσες ετήσιες αποδοχές στην Ελλάδα το 2013 ήταν μικρότερες από αυτές της Σλοβενίας και της Κύπρου, 22.325 ευρώ έναντι περίπου 34.000 στη Ισπανία, 38.000 στη Γερμανία, 49.000 στη Γαλλία, 45.000 στην Ιρλανδία (Ετήσια έκθεση 2013 ΙΝΕ - ΓΣΕΕ).

Το φάσμα τη επιβίωσης

Πλέον, η μεσαία τάξη βρίσκεται αντιμέτωπη με το φάσμα της επιβίωσης, εάν δεν έχει περιέλθει σε κατάσταση οικονομικής και κοινωνικής περιθωριοποίησης. Η τελευταία εξέλιξη οφείλεται αφενός στα λουκέτα, τον υπερδανεισμό και την απουσία ευκαιριών για ένα νέο επαγγελματικό ξεκίνημα και αφετέρου στην απαξίωση της ασφαλιστικής αποταμίευσης δεκαετιών. Λόγω χρεών, οι «απόμαχοι» του επιχειρείν δεν μπορούν να λάβουν σύνταξη από τον ΟΑΕΕ και οι «εν ενεργεία» δεν έχουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και απειλούνται με κατασχέσεις περιουσιακών στοιχείων (αν τους έχουν απομείνει).

Ο αριθμός των φτωχών μέσα σε δύο χρόνια, από το 2009 έως το 2011, αυξήθηκε κατά 200.000 αγγίζοντας τα 2,3 εκατομμύρια, σε ένα πληθυσμό δέκα περίπου εκατομμυρίων.

Το ένα τρίτο του πληθυσμού της Ελλάδας είναι άνεργοι. Το μεγαλύτερο πρόβλημα σήμερα είναι η ανεργία. Οι οικογένειες περιθάλπουν ακόμη τα άνεργα μέλη τους, αλλά αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί για πολύ. Τα κομποδέματα τελειώνουν και χρειάζονται δουλειές.

Οι δουλειές όμως δημιουργούνται με σχέδια όχι με ευχέλαια.

Πώς θα υπάρξει λοιπόν, ανάπτυξη;

Πώς δεν θα γίνουμε Βουλγαρία;

Γιατί αυτό είναι το επόμενο μεγάλο πρόβλημα. Η πτώση της μεσαίας τάξης.

Σε ένα σπίτι που έμπαιναν δύο με τρεις χιλιάδες ευρώ το μήνα τώρα μπαίνουν χίλια.

Κάποιοι μάλιστα από τους δανειστές μας, λένε ότι και αυτά είναι πολλά.

Και πρέπει να μάθουμε να ζούμε με 400 ίσως και με 300 ευρώ το μήνα.

ΑΡΘΡΑ

Από τη δεκαετία του '70

Το πρόβλημα έχει τις ρίζες του στη δεκαετία του '70, όπου μετά την πτώση της δικτατορίας οι πολιτικές ελίτ διεκδικώντας σταθερή εκλογική βάση, δημιούργησαν πελατειακές σχέσεις και λαϊκισμό. Οι πολιτικοί μοίραζαν δώρα. «Παράλληλα υπήρχαν ήδη από τις δεκαετίες του εβδομήντα και του ογδόντα πολλά προβλήματα: πληθωρισμός, δύο πετρελαϊκές κρίσεις, αποβιομηχάνιση.

Οι οικονομικές ελίτ της χώρας στερήσαν ένα σύστημα προβληματικό», λέει ο Ευστράτιος Τσοτσόρος, καθηγητής οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής μεταρρύθμισης στο Πάντειο νονεπιστήμιο. «Και το έκαναν αυτό εις βάρος της ανταγωνιστικότητας για να εξασφαλίσουν το προσωπικό τους όφελος». Οι Έλληνες έγιναν πλουσιότεροι, αλλά αυτό είχε ελάχιστη σχέση με την αύξηση της παραγωγικότητας.

Με την είσοδο στο ευρώ, το δημόσιο και το ιδιωτικό χρέος εκτοξεύθηκαν. Ο δανεισμός στη δεκαετία του ενενήντα αυξήθηκε κατά μέσο όρο 4% του ΑΕΠ φτάνοντας πλέον το 10%.

Το ευρώ έφερε την ψευδαίσθηση της ευημερίας, αλλά οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης ήταν στο πλαίσιο των αναποτελεσματικών πολιτικών που εφαρμόσαν οι πολιτικοί στη δεκαετία του εβδομήντα. Παρόλα αυτά η ανάπτυξη στην Ελλάδα είχε θεωρηθεί θετική.

«Οι οικονομικές προοπτικές στην Ελλάδα φαίνονται καλές», έγραφαν οι *Times* το 2007. Οικονομολόγοι και αναλυτές αισιοδοξούσαν ότι η Ελλάδα θα διατηρήσει τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Μόλις στο τέλος της δεκαετίας του 2000 και όταν ξεκίνησε η κρίση, άρχισε και η κριτική για τον δόθεν πολυτελή τρόπο διαβίωσης των Ελλήνων.

Αποσταθεροποίηση

Σύμφωνα με τον καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης παν/μιου Αθηνών Μιχάλη Σπουρδαλάκη «Η καταστροφή της μεσαίας τάξης δεν είναι μόνο αποτέλεσμα της ύφεσης, άλλωστε εύλογα θα έλεγε κανείς ότι από αυτήν πλήττονται ακόμη πιο αδύναμα κοινωνικά στρώματα (εργαζόμενοι, συνταξιούχοι, άνεργοι κλπ.) αλλά της απόσυρσης του κράτους από ρυθμιστικές διαδικασίες και επεμβάσεις που είναι ζωτικής σημασίας για την κοινωνική ανασυρραφή της.

Καθώς οι κυβερνητικές πολιτικές προσαποτολίζονται σχεδόν πλέον αποκλειστικά προς τις κρατικές υποχρεώσεις, οι οποίες ταυτίζονται με πολιτικές λιτότητας και την εξασφάλιση των όρων επέκτασης αγοραίων δομών και λογικών, η ανασυρραφή της μεσαίας τάξης καθίσταται πλέον μια σχεδόν αδύνατη διαδικασία.

Καθώς η παρουσία της για πολλούς θεωρείται η ραχοκοκαλιά της πολιτικής σταθερότητας, η αμφισβήτηση ή και το αδιέξοδο της ανασυρραφής της οδηγεί σε αποσταθεροποίηση του συστήματος και της δημοκρατίας».

Οι διαπιστώσεις αυτές είναι λίγο ως πολύ γνωστές στην ελληνική κοινωνία. Έχουν συζητηθεί σε ποικίλους τόνους: θρηνητικούς (για όσα χάνονται), τιμωρητικούς (πλαστικό χρήμα – πλαστική ευημερία – φούσκα), προειδοποιητικούς – τρομοκρατικούς (η πτώση της μεσαίας τάξης σημαίνει απώλεια ισορροπίας, διάλυση της κοινωνίας).

Γεγονός είναι ότι η μεσαία τάξη αποτελούσε πάντα το πολυπληθές σταθερό κέντρο των κοινωνιών, απορροφούσε τους κραδασμούς που γεννούσε η ανισότητα και η ανισομερής κατανομή των αγαθών, άμβλυνε τις συγκρούσεις μεταξύ των άκρων στηρίζοντας τη δημοκρατία, κινούσε την οικονομία με τη σταθερή ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών, συντηρούσε την ομαλότητα.

Για να ανασυρραφτεί η μεσαία τάξη, μια τάξη με ρυθμιστικές και μεταρρυθμιστικές δεξιότητες, απαιτείται εγρήγορη, ευρηματικότητα και ανοχή στη λαίλαπα των καιρών. Ας ελπίσουμε ότι η ανασυρραφή της μεσαίας τάξης θα αρχίσει πριν η κοινωνία μας βιώσει την καταστροφική ένταση της σύγκρουσης των άκρων.

Και όπως υπενθύμισε πρόσφατα ο πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς: «Από τον Αριστοτέλη ως τον Ντιντερό και τον Μαξ Βέμπερ, υπάρχει γενική συμφωνία ότι μια ισχυρή μεσαία τάξη είναι η σταθερή βάση ενός δημοκρατικού πολιτεύματος. Δεν μπορούμε να αφήσουμε τις μεσαίες τάξεις των κοινωνιών μας να σαρωθούν. Γιατί όταν αυτές καταρρέουν, τα θεμέλια της Δημοκρατίας υπονομεύονται».